

kowanych. Z nich wartościowsze jest „Kazanie na pogrzebie jw. marszałka Głębockiego, zmarłego w Chomutem 22. 2. 1834 r. przed 11 godz.; 1834 r. 4. 1 w Brusilowie, w Kościele XX Kapucynów”. Znajduje się ono w teczce o sygn. 4234, zatytułowanej „Kazania metropolity Hołowińskiego”. Mowa ta obejmuje 4 kartki in 16°, zapisane obustronnie. Kompozycyjnie autor wyszedł od motto Ks. *Mądrości* 111; 1, 2, 3, 5, z kolei nawiązał do okoliczności, następnie podał zwięże i ogólne uwagi biograficzne oraz pochwałę zmarłego, wreszcie pożegnał go, wyrażając żal z powodu odejścia; zamknął na koniec konsolacją modlitewną.

Drugie kazanie pogrzebowe pochodzi z lat trzydziestych. Jest również pisane ręką Hołowińskiego (nie jest ściśle datowane). Znajduje się w teczce o sygn. 4235 „Kazania x. kanonika Hołowińskiego”. Sam tom opatrzony wymienionym tytułem jest książką in 4°, zawierającą 67 kart pisanych obustronnie, przeważnie nie drukowanych. Wymieniona mowa zajmuje karty 57v—59. Stylistycznie jest mniej ciekawa i bardziej ogólnikowa od przemówienia o marsz. Głębockim. Została wygłoszona na cześć anonimowej kobiety. Jest rozwinięciem motto *Job* 7. Kompozycyjnie wychodzi autor od incipitu „Ta myśl nicestwa naszego...”, nawiązując w ten sposób do okoliczności; dalej kreśli pochwałę zmarłej jako żony i obywatelki, z kolei używa szeregu zwrotów w celu wyrażenia żalu po jej odejściu, wreszcie kończy modlitewną konsolacją, która w zasadzie niczym nie różni się od innych przeciętnych konsolacji ówczesnych kazań pogrzebowych. Makabryzowanie jest umiarkowane.

Oba przemówienia nie należą do szczytów polskiego oratorstwa pogrzebowego doby romantyzmu. Są typowymi przemówieniami ukształtowanymi w stylu średnim, nie wybijającymi się ponad przeciętność. Zaslужują jednak na uwagę jako produkty metropolity, zwłaszcza przy badaniu ewolucji jego twórczości. Zaczynał więc Hołowiński od rzeczy mieszczących się kompozycyjnie i stylistycznie w grupie zaliczanej do utworów pisarzy i kaznodziejów średniej miary, później pióro swoje doskonalił, by dojść u schyłku życia do kazań stojących na wyższym poziomie. Owa „przeciętność” wymienionych obu jego mów pogrzebowych wynika też z dążności do stylizacji na prostotę, jako reakcji przeciwko retoryce klasycystycznej. Na tym polega dodatkowe znaczenie pierwszego okresu twórczości Hołowińskiego do roku 1840.

Katalog peramentnych dokumentiw Centralnoho Derżawnoho Istorycznoho Archiwu URSR u Lwowi 1233—1799, Kyjiw 1972, Wyd. Naukowa Dumka, str. 670, nlb. 6, tyraż 1,400 prym.

Katalog dokumentów pergaminowych Centralnego Archiwum Historycznego we Lwowie, oprac. przez O.A. Kupczyńskiego i E.J. Różyckiego, zainteresuje nie tylko historyków oraz badaczy pomocniczych nauk historycznych, ale również innych dziedzin wiedzy. Dyplomy pergaminowe należą do najdawniejszych oraz najcenniejszych pisanych źródeł, gdyż na pergaminie sporządzano jedynie bardzo

ważne dokumenty wyższych państwowych i kościelnych urzędów. Są więc między nimi papieskie bulle nominacyjne, królewskie dekrety, jakimi nadawano prawa miastom, cechom, bractwom, darowano wsie oraz inne majątki, wprowadzano samorząd miejski. Są dekrety książąt, biskupów, wojewodów, starostów oraz innych wyższych urzędników.

Kolekcję dokumentów pergaminowych zapoczątkował ok. 1860 r. I. Wagilewicz, który to we Lwowskim Archiwum Miejskim zebrał 844 pergaminy oraz wkrótce opracował ich inwentarz. Kiedy jednak w 1903 r. sprawdzono wspomnianą kolekcję, stwierdzono brak 22 pergaminów. W 1937 r. kolekcję, liczącą już tylko 721 pergaminów, przejęło Archiwum Akt Dawnych we Lwowie i tę samą ilość otrzymało następnie w 1939 r. Lwowskie Wojewódzkie Archiwum Historyczne. Podczas drugiej wojny światowej znów zaginęło wiele pergaminów, tak że w 1947 r. było ich tylko 498. W czasie reorganizowania lwowskich archiwów uzupełniono kolekcję dokumentów pergaminowych i w 1971 r. liczyła ona 858 sztuk z XIII—XVIII w. Natomiast poza kolekcją zebrano jeszcze 276 dokumentów. W następstwie tego w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie zgromadzono ostatecznie 1134 pergaminy. Wśród nich jest 1 dyplom z XIII w., 32 z XIV, 262 z XV, 463 z XVI, 264 z XVII i 112 z XVIII w. — w tym 17 falsyfikatów oraz 11 kopii.

Najwięcej dokumentów pergaminowych, bo aż 85% odnosi się do wschodnich ziem dawnej Rzeczypospolitej. Przedstawiają one ówczesne polityczne, społeczne, ekonomiczne, religijne, oświatowe i kulturalne stosunki, jak również wydarzenia w Rosji, Polsce, Białorusi, Mołdawii oraz w innych krajach. Najwięcej z tych dokumentów wydano we Lwowie, Warszawie, Rzymie, Krakowie, Lublinie.

Dokumenty w *Katalogu* są uporządkowane chronologicznie. Opis dokumentów jest poprawny i ścisły, obejmuje: 1) liczbę porządkową dokumentów; 2) datę — rok, miesiąc, dzień; 3) miejsce wystawienia; 4) cel i treść; 5) uwagi dotyczące autentyczności; 6) język; 7) wymiary pergaminu; 8) dane o graficznym wyposażeniu; 9) podpisy, pieczęcie itp.; 10) aktualny stan dokumentu. Niektóre dokumenty są podane w całości, większość jednak tylko w regestach. Metoda i forma opisu są dostosowane do dzisiejszych wymogów nauki. Dokumenty są pisane w różnych językach, niektóre w dwóch i trzech; najwięcej, bo aż 993 w języku łacińskim. Wśród dokumentów jest 78 bulli papieskich, ponad 530 dekretów królewskich, przeszło 120 biskupich, ponad 100 sądowych. Według opinii wydawców większość dokumentów nie była dotąd wykorzystana.

Opisane dokumenty mogą służyć nie tylko historii państw i narodów, instytucji politycznych i społecznych, ale również badaniom chronologii, paleografii, sfragistyki, dyplomatyki, metodologii, demografii, w badaniach filologicznych, prawnych oraz kulturalnych. Dyplomy podają duży wachlarz nomenklatury terminów z wielu dziedzin, nazwy różnych rodzajów dokumentów. *Katalog* jest dość obficie ilustrowany czarnymi oraz barwnymi reprodukcjami dokumentów.

Katalog dokumentów pergaminowych jest poważnym osiągnięciem ukraińskiej historiografii. Wydawcom *Katalogu* należy się uznanie za bardzo staranne opracowanie dokumentów oraz ułatwienie badań i studiów nad nimi. W tym celu wydawcy zamieścili wyczerpujący wstęp o genezie i historii kolekcji dokumentów pergaminowych, bibliografię wykorzystaną przy opracowywaniu dokumentów, streszczenia w językach rosyjskim, angielskim, francuskim oraz różne indeksy pomocnicze.

Ks. Mirosław Szegda